

Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LXIV, кн. 1, 2022 г.
Научна конференция „Ролята на фамилния бизнес за устойчиво развитие“
Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LXIV, book 1, 2022
Scientific Conference "The role of family business for sustainable development"

[DOI: 10.22620/sciworks.2022.01.004](https://doi.org/10.22620/sciworks.2022.01.004)

**ДИАПАЗОНИ И ПАРАМЕТРИ НА ФАМИЛНИЯ БИЗНЕС В СЕЛСКИТЕ
ТЕРИТОРИИ В КОНТЕКСТА НА НАЦИОНАЛНАТА КОНЦЕПЦИЯ ЗА
ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ 2013г. – 2025г.
RANGES AND PARAMETERS OF FAMILY BUSINESS IN RURAL AREAS IN
THE CONTEXT OF THE NATIONAL CONCEPT FOR SPATIAL
DEVELOPMENT 2013 - 2025**

**Гена Велковска
Gena Velkovska**

Тракийски университет - Стара Загора
Trakia University – Stara Zagora

E-mail: gvelkovski@abv.bg

Резюме

Сред основните насоки и действия за развитие на аграрния отрасъл и селските райони в Република България, залегнали в Националната концепция за пространствено развитие 2013г. – 2025г., е също така мобилизирането на потенциала на селските райони за постигане на социално и териториално развитие.

Фамилният бизнес, в качеството му на фактор, въздействащ положително върху устойчивото развитие на селските територии, има своето място за реализиране целите на Националната концепция за пространствено развитие 2013г. – 2025г.

В тази връзка са необходими сериозни и актуални законодателни и политически гаранции, чрез които фамилният бизнес да се включи активно в реализацията на съответните направления в Националната концепция за пространствено развитие 2013г. – 2025г., отнасящи се както до селските територии, така и до аграрния сектор в Република България.

Ключови думи: селски територия, фамилен бизнес, Национална концепция за пространствено развитие, териториално развитие, аграрен сектор

Abstract

Among the main directions and actions for the development of the agricultural sector and the rural areas in the Republic of Bulgaria, enshrined in the National Concept for Spatial Development 2013. - 2025, is also the mobilization of the potential of rural areas to achieve social and territorial development.

The family business, as a factor that has a positive impact on the sustainable

development of rural areas, has its place in the implementation of the objectives of the National Concept for Spatial Development 2013. – 2025.

In this regard, serious and up-to-date legislative and political guarantees are needed, through which the family business should be actively involved in the implementation of the relevant areas in the National Concept for Spatial Development 2013. - 2025, relating to both rural areas and the agricultural sector in the Republic of Bulgaria.

Key words: rural territory, family business, National Spatial Development Concept, territorial development, agricultural sector

ВЪВЕДЕНИЕ

Според нормата на чл.2, ал.2 , т.1 от Закона за регионалното развитие (www.lex.bg), една от целите на държавната политика е създаване на условия, в това число нормативни, за намаляване на междурегионалните и вътрешнорегионалните различия по отношение степента на тяхното икономическо, социално и териториално развитие.

Преодоляването на тези различия е част от стратегическото планиране на регионалното развитие. Според текста на чл.8, ал.1 от Закона за регионалното развитие (www.lex.bg), стратегическото планиране интегрира регионалното и пространственото развитие и обхваща разработването и актуализацията на пакет от документи за намаляване именно на дисбаланса в развитието на националната територия при отчитане на териториалния потенциал.

В пакета документи за стратегическо планиране на регионалното и пространствено развитие, основно място заема Националната концепция за регионално и пространствено развитие (www.mrrb.bg).

Според текста на чл.10, ал.1 от Закона за регионалното развитие (www.lex.bg), Националната концепция за регионално и пространствено развитие (www.mrrb.bg) определя дългосрочните перспективи, цели и приоритети на държавната политика за намаляване на посочения дисбаланс в развитието на националната територия.

Селските територии в Република България се отличават не само по природогеографския потенциал, но и по различни други показатели, като например, демографски характеристики, икономически потенциал, икономически субекти, действащи върху съответната територия и т.н.

Важна роля в масата на икономическите субекти в селските територии е отредена на земеделските стопанства, които в масовия случай олицетворяват мащабите и степента на развитие на семейния бизнес.

Предмет на разглеждане и анализ на доклада са някои диапазони и параметри на фамилияния бизнес в селските територии в контекста на посочената Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013г.-2025г. (www.mrrb.bg).

За целите на изследването са представени обобщени резултати от проведена анкета на тема „Диапазони и параметри на фамилияния бизнес“.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

За целите на изследването са използвани:

- Литературни източници на български автори;
- Нормативни източници (акценти от действащата нормативна уредба);
- Аналитичен инструментариум (нормативен и аналитичен методологичен апарат);

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

В актуализираната на Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013г.-2025г. (www.mrrb.bg) се преследва сближаване (кохезия) между отделните територии, което сближаване се разглежда като намаляване на икономическите и социални неравенства и като реализиране на по-добра свързаност и функционална и пространствена интеграция.

В частта „Пространствени измерения на икономическото развитие“, е отбелязано, че икономическото развитие следва пространственото структуриране на територията, а икономиката мобилизира ресурсите, съобразно потенциала им и изискванията за постигане на социално сближаване и екологична устойчивост, като създава конкурентоспособни икономически активни зони.

Както се отбелязва в уводната част на точка 5.1 „Селско и горско стопанство“, близо 58,02% от националната територия е заета от селскостопански площи, което обуславя важността и значението на аграрния сектор.

Стратегията за развитие на аграрния отрасъл в селските райони в България до 2020г., предлагаше като основна цел конкурентоспособно, щадящо околната среда земеделие и жизнеспособни селски райони, осигуряващи условия за достоен труд и живот.

Една от основните насоки за постигането на тази цел в продължаващ хоризонт до 2025г., си остава мобилизиране на потенциала на селските райони за постигане на балансирано и социално развитие. Тази мобилизация не би могла да се осъществи без мобилизация на възможностите и потенциала на фамилията бизнес от аграрно естество, върху селските територии.

Независимо от намаляващия брой на земеделските стопанства у нас 2,45 пъти за периода 2007-2016г., както посочват някои автори (Дойчинова, Юл., 2021г., стр.16-17), и независимо, че според същия автор, най-съществени са промените в броя на стопанствата с икономически размер до 2000 евро, фамилията земеделски стопанства у нас са все още с не разгърнат потенциал и от там с не добре проявени възможности и роля в оттласкване развитието на селските територии.

Както вече бе посочено, за целите на изследването, са представени обобщени резултати от анкета „Диапазони и параметри на фамилията бизнес“. Въпросите в анкетата са обособени в два раздела.

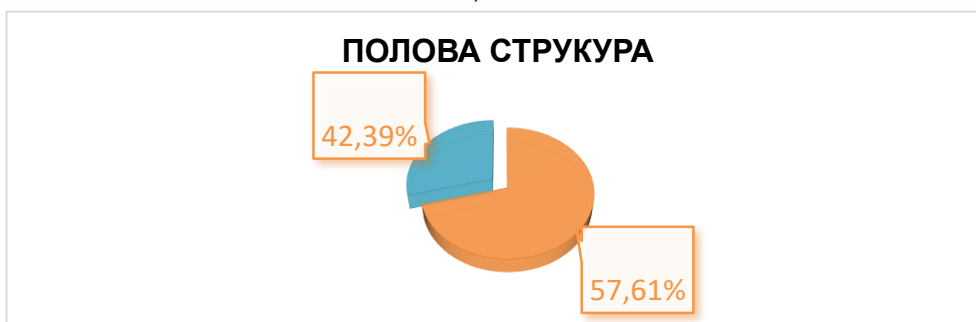
I-ви раздел: Профил на респондента

1. Общ брой анкетирувани – 92 човека – 100%

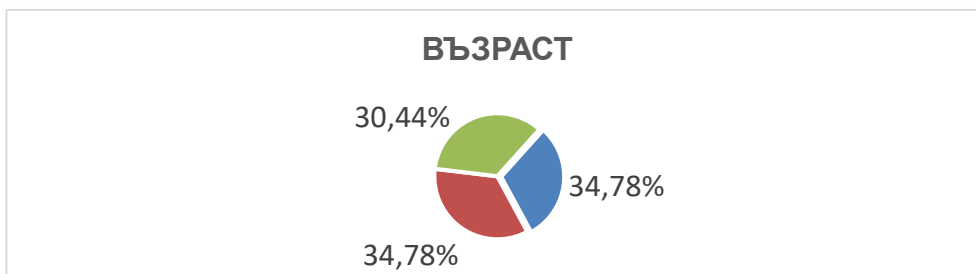
Фиг. 1. Общ брой анкетирувани
Fig. 1. Total number of respondents

2. Полова структура:
а/ мъже – 53 човека или 57,61%
б/ жени – 39 човека или 42,39%

Фиг. 2. Полова структура
Fig. 2. Gender structure

3. Възраст:
а/ 18 - 30 години - 28 човека или 30,44% ;
б/ 31-50 години - 32 човека или 34,78%;
в/ 51+ години - 32 човека или 34,78%

Фиг. 3. Възраст
Fig. 3. Age

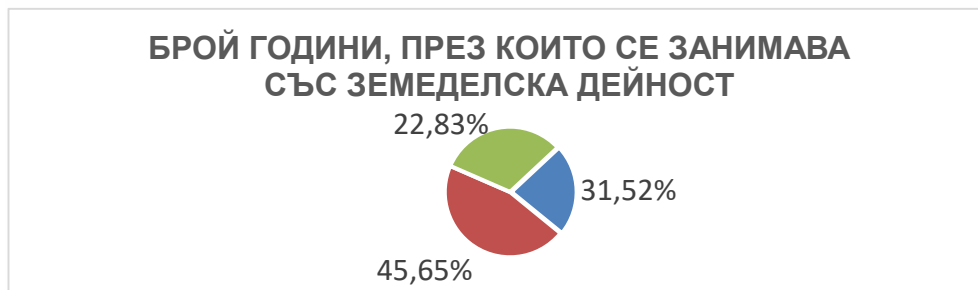
4. Статус на земеделския производител:
 а/ регистриран - 73 човека или 79,35% ;
 б/ нерегистриран - 19 човека или 20,65%;

Фиг. 4. Статус на земеделския производител:

Fig. 4. Status of the farmer

5. Брой години, през които се занимава със земеделска дейност:
 а/ до 5 години - 21 човека или 22,83% ;
 б/ до 10 години - 42 човека или 45,65%;
 в/ 10+ години - 29 човека или 31,52%

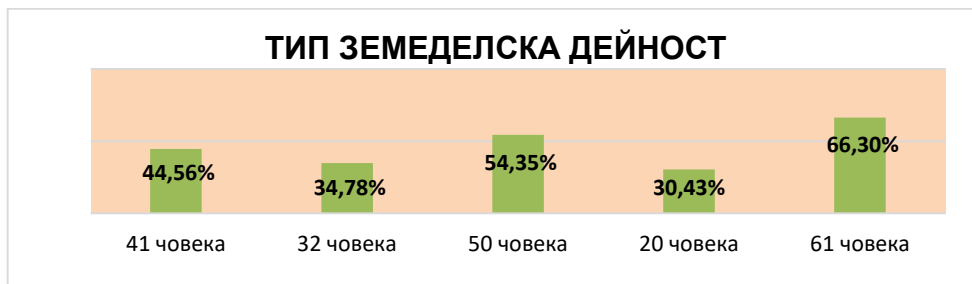

Фиг. 5. Брой години, през които се занимава със земеделска дейност

Fig. 5. Number of years during which he is engaged in agricultural activity

II - ри раздел: Специализирани въпроси

1. Въпрос: Тип земеделска дейност:
 а/ растениевъдство – 41 човека или 44,56%;
 б/ зеленчукопроизводство – 32 човека или 34,78%;
 в/ животновъдство – 50 човека или 54,35%;
 г/ био земеделие - 28 човека или 30,43%;
 д/ смесено - 61 човека или 66,30%

Фиг. 6. Тип земеделска дейност
Fig. 6. Type of agricultural activity

2. **Въпрос:** Начин на упражняване на дейността:
 а/ само семейно – 49 човека или 53,26%;
 б/ с наета работна ръка - 36 човека или 39,13%;
 в/ смесено - 59 човека или 64,13%;

Фиг. 7. Начин на упражняване на дейността
Fig. 6. Manner of exercising the activity

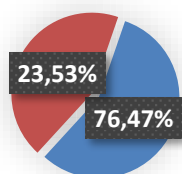
3. **Въпрос:** Естество на семейната земеделска дейност:
 а/ основна - 34 човека или 69,39%;
 б/ допълваща - 15 човека или 30,61%

Фиг. 8. Естество на семейната земеделска дейност
Fig. 8. Nature of family farming

4. **Въпрос:** Устойчивост на доходите:
 а/ да - 26 човека или 76,47%;
 б/ не винаги - 8 човека или 23,53%;

Устойчивост на доходите

Фиг. 9. Устойчивост на доходите

Fig. 9. Income sustainability

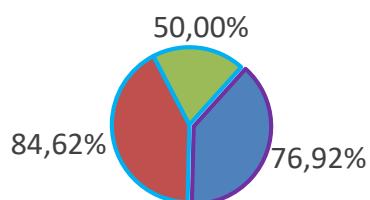
5. Въпрос: Фактори за устойчивост:

а/ благоприятна стопанска година - 22 човека или 84,62%;

б/ съвременни агротехнологии - 13 човека или 50,00%;

в/ устойчиви земеделски пазари - 20 човека или 76,92%

Фактори за устойчивост

Фиг. 10. Фактори за устойчивост

Fig. 10. Sustainability factors

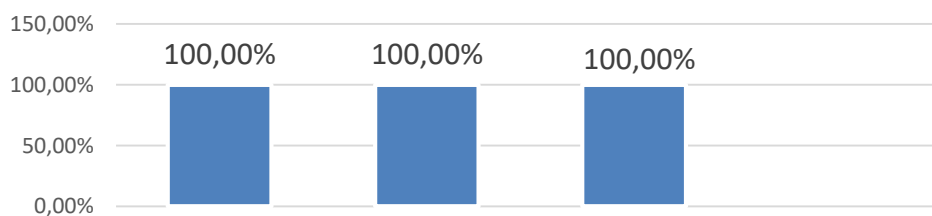
6. Въпрос: Негативни фактори:

а/ неблагоприятна стопанска година - 8 човека или 100%;

б/ нелоялна конкуренция - 8 човека или 100%;

в/ текучество на работна ръка - 8 човека или 100%;

Негативни фактори

Фиг. 11. Негативни фактори

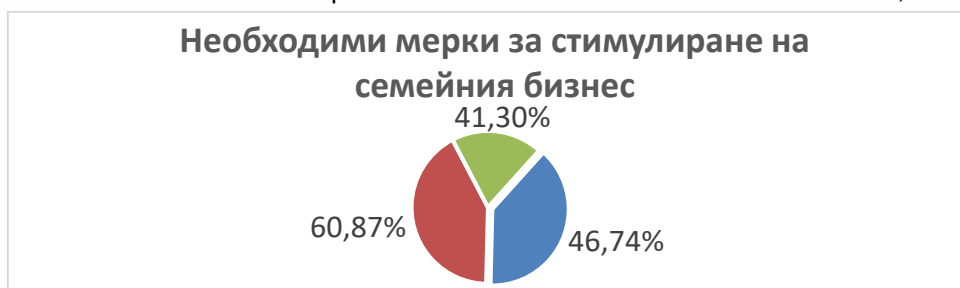
Fig. 11. Negative factors

7. Въпрос: Свързване на по-нататъшната устойчива дейност с:
- а/ климатичен и географски фактори - 41 човека или 41,57%;
 - б/ регионални пазари - 28 човека или 30,43%;
 - в/ национална земеделска политика - 49 човека или 53,26%;
 - г/ аграрно законодателство - 51 човека или 55,43%

Фиг. 12. Свързване на по-нататъшната устойчива дейност
Fig. 12. Connecting further sustainable activity

8. Въпрос: Необходими мерки за стимулиране на семейния бизнес:
- а/ създаване на специално законодателство и промени в съществуващото - 43 човека или 46,74%;
 - б/ протекционизъм в аграрната политика - 56 човека или 60,87 %;
 - в/ повишаване ролята на местната власт - 38 човека или 41,30%

Фиг. 13. Необходими мерки за стимулиране на семейния бизнес
Fig. 13. Necessary measures to stimulate the family business

ИЗВОДИ

Представените обобщени резултати от анкетата налагат следните важни изводи:

1. Налице е интерес към фамилия бизнес в селските територии;
2. Фамилият бизнес показва устойчивост на доходите;
3. Семейният бизнес търпи влиянието и на такива негативни фактори като нелоялната конкуренция, но свързва също така своята по-нататъшна дейност със средата, обезпечена чрез земеделското законодателство и националните земеделски политики;
4. Проява на интереса и гаранция за устойчивост е продължителността на упражняваната дейност.

В заключение може да се посочи, че фамилният бизнес има потенциал и за разгръщане на иновативност и диверсификация, което означава, че е налице траен интерес към, както посочват някои автори към биологичното земеделие, като синоним на съвременна производствена система (Николова, М., 2021г., стр.39) и други иновативни икономически и агротехнически модели.

БЛАГОДАРНОСТИ

Докладът е разработен по проект „Развитие на селските територии в условията на трансформираща се към устойчивост икономика“ (RTtowardsSE).

Проектът е финансиран от фонд „Научни изследвания“ и се изпълнява от Стопанска Академия „Д. А. Ценов“ – Свищов, в партньорство с Университет за национално и световно стопанство – София и Икономически университет – Варна, 2021-2024 г., договор КП-06 ПН 55/1 от 15.11.2021г.

REFERENCES

- Doychinova, YUL.*, Balgarskoto zemedelie v tarsene na inovativni podhodi, resheniya i strukturi, доклад от Natsionalna nauchna konferentsiya s mezhdunarodno uchastie „Inovativno razvitie na agrarniya biznes v selskite rayoni“, organizirana ot UNSS, gr. Sofiya, katedra „Ikonomika na prirodnite resursi“, 2021g., publikuvan v sbornik s dokladi, izd. kompleks -UNSS, Sofiya-2021g., ISBN 978-619-232-477-3, str. 16-17
- Nikolova, M.*, Biologichното zemedelie – inovativen biznes model i vazmozhnost za razvitie na agrobiznesa v regionalen obhvat, доклад от Natsionalna nauchna konferentsiya s mezhdunarodno uchastie „Inovativno razvitie na agrarniya biznes v selskite rayoni“, organizirana ot UNSS, gr. Sofiya, katedra „Ikonomika na prirodnite resursi“, 2021g., publikuvan v sbornik s dokladi, izd. kompleks -UNSS, Sofiya-2021g., ISBN 978-619-232-477-3, str. 39;
- Zakon za regionalното razvitie, v sila ot 31.08.2008g., Obn. DV. br.50 ot 30 May 2008g., izm. i dop. DV. br.21 ot 13 Mart 2020g.
- Natsionalnata kontseptsiya za prostranstveno razvitie za perioda 2013g.-2025g.;
- www.lex.bg;
- www.mrrb.bg